THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.

אידישע וואָרט

Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year
Est. 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

וואָס מיינען די אראבישע דראָונגען?

"איר ארבעט אומזיסט. איינגיכן וועלן פארקומען נייע ראיאָטן. וואָס וועלן אויסוואָרצלען דעם אידישן ישוב אין ארץ-ישראל". אזוי אן ערך האָבן געזאָגט די אראבישע שכנים צו די אידישע ארבעטער פון דער קבוצה-קאָלאָניע, חולדה.

אזעלכע און ענלאכע דראָונגען ווערן אפט געהערט פון די אראבישע פירער און אראבער בכלל פון די ראיאָטן אָן. — און פאר אונז איז זייער וויכטיק צו וויסן, אויף וויפל ערנסט מיר דארפן נעמען די דאָזיקע סטראשונקעס.

דער אמת איז, אז שטארק שרעקן זיך פאר זיי איז נימאָ וואָס. עס קאָן זיך ריידן זייער לייכט "אויסוואָרצלען דעם אידישן ישוב". — עס איז נאָך דערצו נויטיק, אז דער לעצטער זאָל זיך לאָזן אויסוואָרצלען. און די לעצטע ראיאָטן האָבן שוין דערווייז, אז ער לאָזט זיך לחלוטין ניט, און, אז דאָס בעסטע וואָס די אראבער קאָנען דערוואַרטן פון אזא אביבערפאל, איז א בלוטיקן קאמף. וואָס וועט זיי זייער טייער קאָסטן און פון וועלכן זיי האָבן זייער וויניק שאנסן עפעס ארויסצוקריגן. זיי זיינען זיכער אויך ניט אזוי נאָריש צו מיינען, אז די בריטישע מאכט וועט שטיין פון דערווייטן און וועט זיך גלייכגילטיק צוקוקן צו דער אויסראטונג פון דעם אידישן ישוב.

עס לאָזט זיך קוים גלויבן, אז די אראבישע פירער זאָלן טאקע באמת גרייטן זיך אויף אזא געפערלאכער אוואנטיורע. גיכער האָבן זיי אין זינען מיט זייערע סטראשונקעס פאָליטישע צילן. — אָנצושרעקן דעם צווייטן צד, כדי ער זאָל זיך פון זיי לאָזן דיקטירן אין די פראגעס וואָס זיינען פון זיי ארויפגעשטעלט געוואָרן אויפ'ן סדר-היום. קאָנקרעט גערעדט, מיינען זיי דערמיט צו זאָגן: "שאפט איר אָפּ די באלפור דעקלאראציע און גיט איר אונז א פארלאמענט, איז רעכט; אז ניט וועט עס באלד קומען צו א בלוטיקן קאמף, און דער אידישער ישוב וועט אויסגעוואָרצלט ווערן".

סיי די ציוניסטישע פירער און סיי די בריטישע רעגירונג פארשטייען שוין צו גוט דעם דאָזיקן שפיל, און וועלן מסתמא ניט לאָזן זיך איבערשרעקן פון די סטראשונקעס.

אָבער דער פאקט, וואָס פשוט'ע אראבער, אן פרעטענזיעס אויף פי־רערשאפט, חזר'ן איבער די זעלבע סטראשונקעס, ווייזט, אז די פירער אליין באונגעגען זיך ניט מיט זייערע דראָונגען, נאָר, צו מאכן שטארקער דעם עפעקט, פירן זיי טאקע אָן א גיפטיקע פראָפאגאנדע צווישן דעם אראבישן המון.

און דאָס דארף שוין גראד ניט איינגערירט ווערן. דאָס הייסט שוין שפילן זיך מיט פייער וואָס קאָן זיך אזוי צעפלאקערן, אז די העצער אליין זאָלן אים דערנאָך ניט קאָנען קאָנטראָלירן.

ווי מיר זיינען ניט זיכער מיט דער פעסטקייט פונ'ם אידישן ישוב. און ווי מיר זיינען ניט איבערצייגט אז אן אראבישער איבערפאל אויף דעם אידישן ישוב איז פארארטיילט צו א שרעקלאכער מפלה, איז דאָך אָבער גאנץ פארשטענדלאך, אז מיר ווילן דארטן ניט קיין קאמף, וואָס שטערט די אידישע פרידלאכע אויפבוי ארבעט. אזא ארויפגעצוואונגענער קאמף איז א טראגעדיע פאר דעם אידישן ישוב, כאָטש ער קאָן נאָך זיין א גרעסערע טראגעדיע פאר די אראבער.

דריינגענדיקע מיטלען זיינען דערפאר נויטיק אויפצוקלערן די אראבישע מאסן די גרויסע געפארן פון אזעלכע אוואנטיורע. גיכער האָבן זיי אין זינען מיט זייערע סטראשונקעס פאָליטישע צילן. — אָנצושרעקן דעם צווייטן צד, כדי ער זאָל זיך פון זיי לאָזן דיקטירן אין די פראגעס וואָס זיינען פון זיי ארויפגעשטעלט געוואָרן אויפ'ן סדר-היום. קאָנקרעט גערעדט, מיינען זיי דערמיט צו זאָגן: "שאפט איר אָפּ די באלפור דעקלאראציע און גיט איר אונז א פארלאמענט, איז רעכט; אז ניט וועט עס באלד קומען צו א בלוטיקן קאמף, און דער אידישער ישוב וועט אויסגעוואָרצלט ווערן".

סיי די ציוניסטישע פירער און סיי די בריטישע רעגירונג פארשטייען שוין צו גוט דעם דאָזיקן שפיל, און וועלן מסתמא ניט לאָזן זיך איבערשרעקן פון די סטראשונקעס.

אָבער דער פאקט, וואָס פשוט'ע אראבער, אן פרעטענזיעס אויף פי־רערשאפט, חזר'ן איבער די זעלבע סטראשונקעס, ווייזט, אז די פירער אליין באונגעגען זיך ניט מיט זייערע דראָונגען, נאָר, צו מאכן שטארקער דעם עפעקט, פירן זיי טאקע אָן א גיפטיקע פראָפאגאנדע צווישן דעם אראבישן המון.

און דאָס דארף שוין גראד ניט איינגערירט ווערן. דאָס הייסט שוין שפילן זיך מיט פייער וואָס קאָן זיך אזוי צעפלאקערן, אז די העצער אליין זאָלן אים דערנאָך ניט קאָנען קאָנטראָלירן.

ווי מיר זיינען ניט זיכער מיט דער פעסטקייט פונ'ם אידישן ישוב. און ווי מיר זיינען ניט איבערצייגט אז אן אראבישער איבערפאל אויף דעם אידישן ישוב איז פארארטיילט צו א שרעקלאכער מפלה, איז דאָך אָבער גאנץ פארשטענדלאך, אז מיר ווילן דארטן ניט קיין קאמף, וואָס שטערט די אידישע פרידלאכע אויפבוי ארבעט. אזא ארויפגעצוואונגענער קאמף איז א טראגעדיע פאר דעם אידישן ישוב, כאָטש ער קאָן נאָך זיין א גרעסערע טראגעדיע פאר די אראבער.

דריינגענדיקע מיטלען זיינען דערפאר נויטיק אויפצוקלערן די אראבישע מאסן די גרויסע געפארן פון אזעלכע אוואנטיורעס. און וועלכע זייערע פירער זוכן זיי ארויצוציען. עס דארפן זיי אויך, אויף וויפל דאָס איז נאָר מעגלאך, קלאָר געמאכט ווערן דער פרידלאכער כאראקטער פון דער אידע־שער אויפבוי ארבעט און די נוצן וואָס דאָס לאנד בכלל געוווינט פון איר. עס דארפן מיט איין וואָרט געזוכט ווערן און געפונען ווערן די מיטלען פאר א קלאָרער פארשטענדענישן צווישן דן אין אן די אראבער. — איבער'ן קאָפּ פון זייערע פירער, אויב דאָס איז נויטיק.

איינגנטלאך עקזעסטירט שוין אזא פארשטענדעניש מיט א גרויסן טייל פון דער אראבישער באפעלקערונג פון לאנד. די לעצטע ראיאָטן האָבן דערווייז, אז די מייסטע אראבער לאָזן זיך ניט פארפירן פון דער פראָפּא־גאנדע, און זיי האָבן זיך אין די ראיאָטן ניט באטייליקט אין אן א סך פאלן נאָך דעמאָנסטרירט זייער אויפריכטיקע פריינטשאפט צו די אידן. עס איז אָבער נויטיק, אז אָט די ריכטונג זאָל ווערן די הערשנדיקע אינ'ם אראבישן לעבן.

אָבער גלייכצייטיק מוז, פון דער צווייטער זייט, צוגעצוינג ווערן די אויפמערקזאמקייט פון דער בריטישער רעגירונג צו דער לאגע. זי איז פאר־אנטוואָרטלאך פאר דער אידישער זיכערקייט אין לאנד, און די עקסטרע־מיסמן צווישן די אראבער דארפן פון איר אויף א דייטלאכן אופן אויפגע־קלערט ווערן, אז זי, די בריטישע רעגירונג, וועט אויסנוצן איר מאכט, ווען דאָס וועט זיין נויטיק. די אראבישע פירער דארפן פון איר געוואָרנט ווערן, אז זיי זאָלן ניט שפילן זיך מיט פייער.

חילף טוער מוזן עס געדיינקען

עס וואָלט געווען אן אומזיסטע ארבעט צו קריטיקירן דעם סאָוועטישן "קאמזעט". דערפאר וואָס ער האָט זיך אָפּגעזאגט פון אנצונעמען די סומע פון הונדערט טויזנט־דאָלאר פון דער אידישער פעדעראציע פון לאָנ־דאָן, צוגעשיקט פאר די דעקלאסירטע אידן. דער "קאמזעט" איז זיכער מער פאראינטערעסירט אין סאָוועטישער פאָליטיק, ווי אין דעם גורל פון די דעקלאסירטע אידן. און, באלד ווי די דערמאָנטע פעדעראציע ווערט אנגעפירט פון רבי הערן, וועלכער האלט אנטי־סאָוועטישע רעדעס, און באלד ווי ער איז חושד, אז די חיקף ארבעט פון דער פעדעראציע קאָן אויס־גענוצט ווערן פאר אנטי־סאָוועטישער פראָפאגאנדע, — וויל דער "קאמזעט" ניט איר געלט און ניט איר פראָפאגאנדע.

אזוי איז עס. און מיר קאָנען עס ניט איבערמאכן. מיר קאָנען די פאָ־ליטיק פון דער סאָוועט רעגירונג און אירע ארגאנען ניט באאיינפלוסן, — און, אויב מיר זיינען מער פאראינטערעסירט אין דעם גורל פון די דעקלאסירטע אידן ווי אין דער סאָוועטישער פאָליטיק, מוזן מיר אין אונזער חילף־ארבעט רעכענען זיך מיט איר פאָליטיק און צופאסן אונזער ארבעט צו איר.

אין אונזער חילף ארבעט פאר די דעקלאסירטע אידן אין רוסלאנד מוזן מיר זיך רעכענען בלויז מיט דער סאָוועטישער ווירקלאכקייט, און אָנ־פירן אונזער ארבעט אין אנקלאנג מיט איר. אויב די דאָזיקע ווירקלאכקייט איז אונז ניט געפעלן, זיינען מיר טאקע פריי צו קריטיקירן זי, ווי פריוואטע אָדער געזעלשאפטלאכע מענשן. אָבער די חילף ארבעט מאָר בשום אופן ניט פארבונדן ווערן מיט דער דאָזיקער קריטיק.

דער פאל מיט די הונדערט טויזנט דאָלאר פון דער לאָנדאָנער אידי־שער פעדעראציע זיינען נאָך א באוויז אויף דעם, וואָס די מייסטע אידישע כלל־טוער האָבן שוין לאנג באגריפן: די חילף ארבעט וואָס אמעריקאנער אידן פירן אן פאר די דעקלאסירטע אידן אין רוסלאנד מוז זיין פריי פון וועל־כע ס'איז פאָליטיק, אויב מען וויל. אז די דאָזיקע ארבעט זאָל ברייננען די געהעריקע רעזולטאטן.

די חתונה-נאכט

(עסטאָנישע דערציילונג)

פון אינא אלאס

איבערזעצט: פון י. בראָקער

מיט הונדערט יאר צוריק איז איינער א פארם, אין סאאַרעמא, פארגעקומען א חתונה. די יונגע פרוי איז געווען אין מי־טען פון גרויסן צימער, אזוי אז אלע האָבן געקאָנט אָנקוקן איר יונג, פאררויטלט פנים. צום טשיפעק, וואָס מען האָט איר מיט האָר־נאָדלען צוגעטשעפעט צום קאָפּ, איז זי נאָך ניט געווען צוגעוואוינט און מ'איז איר אויסגעקומען צו האלטן דעם האלז געבויגן. איבריגנס, האָט זי ניט אויסגעזען צו געהערן צו יענעם מין פרוי, וואָס האָט ליב אראָפּצובויגן דעם קאָפּ. זי האָט אראָפּגעלאָזט די הענט אויף דעם פארטוך, וואָס מען האָט נאָר וואָס אָנגע־טאָן אויף איר; די איינגעלאדענע געסט זיינען פארביי געגאנגען לעבן איר און גע־וואָרפן אינ'ם פארטוך די זילבערנע אָדער קופערנע זאכן, וואָס זיי האָבן געטראָגן אין די הענט. זי האָט געדאנקט און גע־לאכט. מ'וואָרט געזאָגן, אז זי האָט נאָר געוואָרט אויף א געלעגנהייט צו אָפּלאָזן די צוים פארן שטענדיקן געלעכטער, וואָס איז זי מיטאמאָל באפאלן. פלוצלונג האָט איינער פון די געסט אָנגעכאפּט א קליין קינד, אן ערך פון א יאָר פינף, וואָס האָט זיך געשטופּט ארום איר, און עס אוועקגע־זעצט צו איר אויף די קני; דאָס נפש'ל האָט געזאָלט פארשעלן איר'ס א קינד. רמזים און שפאָטן האָבן זיך אָנגעהויבן צו שיטן פון אלע זייטן. עס האָבן אויך ניט געפעלט ערנסטע, און א סך זאָגנדיקע גביאות פון צווייוויטיקע וויצן, וואָס האָ־בען ביי איר פון צייט צו צייט ארויסגע־רופן א פייערדיקע רויטקייט אויף די באקן.

די יונגע פרוי האָט זיך דערפילט פול מיט בושה, כאָטש עס האָט איר אויך ניט געפעלט קיין קוראזש און אויפריכטיקייט, און זי האָט אוועקגעשטעלט דאָס קינד אויף דער ערד. עס איז איר היים געווען; דער צערעמאָניאלער טשיפעק האָט איר געדרוקט אויף די שליינען. א פארלאנג האָט זי אָנגעכאפּט, צו פארלאָזן דעם חדר אויף א ווייל. מ'האָט קוים באמערקט, אז זי האָט זיך אָפּגערוקט אָן א זייט. די קעכערס האָבן גראדע אָנגעהויבן אָפּצוווי־שען די טישן, קלאָפּנדיק מיט זייערע גרוי־סע טרוקענע מעסערס, כדי צו דערמאָנען וועגן טרינק געלט. אין א ווינקל האָבן זיך די פידלען גענרייט צום שפילן. די יונגע פרוי האָט זיך שטילערהייט צוגע'נגב'עט צו דער אָפענער טיר. ס'איז איר געלונגען ארויסצולויפן. זייענדיק שוין אויף דער גאס פונ'ם דארף, וואו געגן האָבן זיך וואקלענדיק ארומגעשלעפּט מיט זייערע ברוין־פייערדיקע עופה'לאך, האָט זי אָנ־געהויבן שנעל צו לויפן צום ברונעם. קיי־נער האָט ניט באמערקט איר אָפּוועגנייט אויסער דעם מאן, וועלכער האָט די נאָנ־צע צייט ניט אראָפּגעלאָזט קיין אויג פון איר. ער איז איר תיכף נאָכגעגאנגען.

ער האָט געפונען זיין יונג ווייבל שיי־ענדיק אָנגעבויגן איבער ברונעם, וואו זי האָט זיך געמוטשעט ארויסצושלעפּן אן עמער וואסער. א פלוים, באדעקט מיט צו־זאמענגעוואָקסענע האָפּן־צווייגן, האָט זיי איינער פון דער שטוב. דערהערנדיק זיינע טריט האָט זי זיך אויף גיך אויסגע־קערעוועט, ווי מ'וואָלט זי געכאפּט ביי א גנבה: "ס'איז אזוי געווען הייס", — האָט זי א זאָג געטאָן, ווי זי וואָלט ביי אים געבעטן מחילה. דער יונגערמאן איז גע־בליבן אָנגעשפּאנט מיט דער האנט אויף איינעם פון די ברונעם־סלופּעס און האָט רואיק באטראכט זיין ווייבל. עס האָט זיך אויסגעוויזן, אז זיי שמועסן זיך דורך מיט די אויגן. זי האָט זיך אוועקגעזעצט אויפ'ן ראנד פונ'ם ברונעם, וואו ס'האָט געגריינט דאָס גראז פון די שפּארעס.

— לאָמיר דאָ א ביסל בלייבן, — האָט זי אין דער שטיל א מורמל געטאָן.

דער אתן האָט מסכים געווען מיט א שאָקל פון קאָפּ, ניט אראָפּנעמענדיק זיין בליק פון איר. ביידע האָבן דערפילט אין זיך א מין שודריקע פרייד, ווי זיי וואָרטן צוגענומען א זאך, וואָס געהערט לויטן גע־זעץ צו אנדערע.

די יונגע פרוי האָט אָבער אראָפּגעלאָזט האנט פון דער צעפלאָטענער, פון איין זייט, ברונעם־ראָם; אין דער צווייטער זייט, וואו דאָס וואסער האָט זיך אָנגעקלי־בען, זיינען צוויי־דריי ביינען אריינגעפאלן וועלנדיק טרינקען, און זיינען איצט גע־שוואומען. זי האָט אויסגעשטערעקט דעם פינגער און די ביינען זיינען איינע נאָך דער אנדערער ארויסגעקראָכן פון וואסער. זיי האָבן אָנגעהויבן אָפּצוטרייסלען די פלינגלען און זיך אָפּצווישן מיט די לאָפּ־קעלער. זיי האָבן זיך אויך געריכן די, מיט די קליינע הערלאך בארעקטע, קערפּער־לאָך. די לאָפּעקס זייערע האָבן זיך גע־שלעפּט אין דער ליינג פון איר פינגער, איבערלאָנדיק נאסע סמנים. מיט אמאָל איז א בין העכער ארויפגעקראָכן און איז פארשוואונדן אין איר הארבל.

— זי וועט דיר נאָך א ביס טאָן! — האָט דער יונגער מאן אויסגעשריען און זיך א ריס געטאָן צו איר.

די יונגע פרוי האָ טאָבער אראָפּגעלאָזט די האנט און די בין איז אראָפּגעפאלן אויף דעם גראז. דאָס פנים האָט איר געשיינט פון פרייד, צוזעענדיק די אומרואיקייט פון איר מאן.

זיי האָבן זיך ביידע אויסגעקערעוועט און זיך אָנגעהויבן צוהערן צו דער מוזיק פונ'ם טאנץ, וואָס האָט זיך פארשפּרייט אין דער שטוב פון די פידלען און טרובעס.

— זיי זוכן אונז, — האָט די פרוי א זאָג געטאָן, און איר מאן האָט א שאָקל געטאָן מיט דעם קאָפּ. זיי האָבן אָפּגעקע־רעוועט די אויגן פון וועג, פון דער שטוב און פונ'ם קוימען פון וועלכן ס'איז געגאנ־גען א רויך, צוליב די התונה געקעכצן. זיי האָבן געקוקט אויפ'ן טאָל, וואָס האָט זיך פארשפּרייט פאר זיי, צום הימל, וואו א פרי־זומערדיקע זון האָט געהאלטן ביים פארגיין אין א לויטערער, אָן כמאראס, לופט. די קאָרן־פעלדער מיט זייערע פיאָ־לעטעווע בלימלאך האָבן געבילדעט אן אין ער איז געוואָרן זייער שטארק הונגע־ריק און דארשטיק, האָט ער אָנגעטראָפן א צווייטן אָרימאן און האָט ביי אים גע־בעטן א שטיק ברויט, יענער האָט אים אָבער געענטפערט, אז ער האָט גארנים. דער שוחט האָט אים ניט געוואָלט גלויבן און געוואָלט זוכן אין זיין טאָרבע. דער צווייטער אָרימאן האָט דאָס ניט גע־לאָזט און עס איז געקומען צו א געשלעג צווישן זיי. ווען דער שוחט האָט דערוע־ען, איז ער קאָן יענעם ניט בייקומען, האָט ער אָרויסגעכאפּט דעם חלף, וואָס ער האָט מיט זיך געפירט און האָט דער־שטאָכן דעם אָרימאן. ער האָט דאן גע־זוכט אין זיין טאָרבע און האָט גאָרנישט געפונען. איז ער אוועק איז א נאָענטן דאָרף און האָט דארט אָפּגעגעסן און אי־בערגעשלאָפן און זיך ווייטער געלאָזט וואנגלען פון שטאָב צו שטאָב און פון דאָרף צו דאָרף.

עס זיינען אוועק וואָכן און חדשים און דער שוחט איז געווען נע ונד, ביז ער איז געקומען קיין לאָנדאָן. ער האָט זיך ארומגעשלעפּט איבער די נאָסן און האָט אפילו געמוזט נעכטיקן אין גאָס. אויף דעם צווייטן טאָג האָט ער זיך געלאָזט בעטן נדבות. ער איז ארומגעגאנגען אי־בער די שיינקען און רעסטאָראנען, און די באזוכער האָבן באצאָלט פאר זיין עסן, און אים נאָך געגעבן נדבות.

איינמאָל איז ער ארייגעקומען אין א רעסטאָראן און געבעטן א נדבה ביי אייי־נעם פון די באזוכער. יענער האָט זיך אָבער אנטואָגט אים צו געבן א נדבה און האָט בלויז באצאָלט פאר זיין מאָלצייט. דער שוחט האָט אים געדאנקט און גע־זאָגט, אז איצט האָט ער אויסגעפונען, אז אפילו אין לאָנדאָן זיינען פאראן דחמנים בני רחמנים. דער פרעמדער האָט אים דאן געהייסן נעמען אויף זיין חשבון פון אלע גוטע מאכלים און איז צו אים גע־ווען זייער פריינטלאך. נאָך דעם עסן האָט דער שוחט געבעטשט. דער פרעמ־דער האָט זיך צו אים דאן געווענדעט מיט א פראגע, וואָרום ער האנקט נאָט, און איז מיט אים אריין אין א וכוח וועגן דעם אידישן גאָט, דער שוחט האָט געזע־ען אז ער האָט דאָ צו טאָן מיט א מענשן וואָס קאָן לערנען, ער האָט אָבער ניט פארשטאנען, ווי אזוי קאָן א בן תורה רעדן אועלכע דבורים און וועלן ארונ־טערפירן מענשן פון גאָט'ס גלויבן? . . . מיט דער צייט האָט דער מאן זיך געטראָפן מיט אים זייער אָפט, האָט אלע־מאָל געצאָלט פאר זיינע מאָלצייטן און אים געגעבן געלט און אזוי ארום געוואָרן מיט אים נאָענטער. פריינט, ביז ער האָט אים אָנגעפאנגען צוצורעדן אז ער זאָל זיך שמד'ן. צוערשט האָט דער שוחט ניט געוואָלט איינגיין דערויף, יענער האָט אָבער איבער אים אזוי לאנג גערעדט, ביז ער האָט אים באווייזן און ער האָט זיך גע'שמד'ט. דער מסית האָט דאן גע־הייסן דעם באלעבאָס פון רעסטאָראן אים געבן עסן און מרוקן אין אלע אויגן אים ער דארף האָבן אן ער האָט אים אויף פארשפּראָכן צו קריגן פאר אים ארבעט, וואָס זאָל זיין צוגעפּאסט צו זיין אמאָלי־קער מלאכה פון שחיטה. עס איז אוועק א שטיקל צייט און דער מאן האָט זיך ניט באוויזן, דער גע'שמד'טער שוחט האָט זיך פריער וועגן דעם געזאָרגט, ער האָט זיך אָבער באלד באטראכט, — וואָס ארט דאָס אים, ער האָט אלעס, וואָס ער דארף — צו וואָס זאָל ער זיך זאָרגן?

עס זיינען פאראביער נאָך עטלאכע וואָכן און דער מאן האָט זיך איינגעל־באוויזן און געזאָגט צו דעם משומד, אז ער האָט שוין פאר אים ארבעט, און אז ער זאָל גיין מיט אים. זיי האָבן זיך אריינגעזעצט אין א וואָגן און זיינען גע־פאָרן א ווייטע שטרעקע, ביז זיי האָבן זיך אָפּגעשטעלט לעבן א ריינן מויער. ווען זיי זיינען ארייגעקומען אין הויז, האָט דער מסית פארגעשטעלט דעם שוחט פאר דעם באלעבאָס, וועלכער האָט אים אויפגענומען זייער פריינטלאך און גע־זאָגט צו אים: "רו וועסט זיין דער אויפ־פאסער אויף מיין שלאכט הויז און דער־פאר וועסט קריגן אלעס וואָס דו וועסט דאָרפן. דו וועסט אויך דאָרפן זעען, אז די מענשן וואָס ארבעטן דאָרט, זאָלן טאָן זייער ארבעט געטריי און אויב זיי וועלן זיך אונטערפויל, זאָלסטו זיי געבן א פאר גוטע קלעפּ. מיינע געשעפטן זיי־נען זייער גרויס און דארום איז וויכטיק אז די ארבעטער אין שלאכט הויז זאָלן טאָן זייער ארבעט ווי געהעריק". ער האָט אים דאן געוויזן די שלאכט הויז און האָט אָנגעזאָגט די ארבעטער, אז זיי זאָלן אים פאָלגן און טאָן אלעס וואָס ער וועט זיי הייסן. ער האָט אים נאָכהער אריינגע־פירט אין דער וואוינונג וואָס איז צוגע־גרייט געוואָרן פאר אים און אים געזאָגט אז ער וועט האָבן א באזונדער דינסט וואָס וועט פאר אים צוגרייטן זיין עסן, וואָס זיין הארץ וועט גלוסטן און אז ער וועט נאָך קריגן מזומן געלט יעדן מאָ־נאט. דאָס איז געפעלן דעם משומד און ער האָט אָנגענומען די ארבעט.

נאָך אין דעם זעלבן טאָג האָט דער שו־חט זיך געגומען צו דער ארבעט. ער האָט אָנגעטאָן די קליידער פון א שעכטער וואָס מען האָט פאר אים צוגעגרייט און געהייסן די ארבעטער אז זיי זאָלן אים ברייננען אָן אָפּס אים אים בונדן. די אר־בעטער האָבן אזוי געטאָן, עס איז אים אָבער ניט געפעלן געוואָרן זייער ארבעט, האָ טער אליין געגומען דעם אָפּס און אים געבונדן. נאָכהער האָט ער גענומען די האק און האָט זי מיט זיין גאנצן כוח ארונטערגעלאָזן אויף דעם אָפּס קאָפּ און דער אָפּס איז אויגנבליקלאך אוועקגע־פאלן טויט. זיין ארבעט איז געפעלן גע־וואָרן דעם באלעבאָס און ער איז געווען צופריידן, וואָס ער האָט געקראָגן אזא מענש, וואָס ער האָט שוין לאנג ארומגע־זוכט. דער גע'שמד'טער שוחט האָט אויף אויסגעלערנט זיי ארבעטער און די גע־שעפטן פון דעם באלעבאָס זיינען געווען שטוב, ווי זיי וואָלטן מיטאמאָל שטייף געוואָרן. א סך פרויען האָבן אָנגעהויבן צו וויינען; די מאנס־פארשוינען האָבן געקוקט פאר זיך מיט כמורנע פנים'ער. זיי האָט מיט די אויגן געזוכט די מוטער: די אומ־גליקלאכע פרוי האָט באהאלטן איר פנים אין דער שאל . . . איר פאָטער: זיינע אויגן האָבן גענישטערט אויף דער ערד.... איר מאן . . . פון אים, ענדלאך האָט זי געכאפּט א בליק, אָבער נאָר אויף א רגע, ווייל זיינע אויגן האָבן תיכף אויך אויס־געמיטן איר קוקן.

דאָמאָלס האָט זיך איר פאָטער אויפגע־הויבן; ער איז מיטאמאָל אלט, איינגע־הויקערט געוואָרן און די גאנצע פריערדי־קע ליכטיקייט איז אים פארשוואונדן פונם פנים; ער האָט זיך געלאָזט גייען צו א צווייטן חדר, און אלע האָבן זיך אָפּגע־רוקט פון אים, ווי פאר א גרויסן ווייטיק. זי האָט דערפילט, אז זי דארף אים נאָכ־גיין, נאָר גייענדיק, האָט זיך איר אויסגע־דוכט, אז זי שניידט דורך א ליידיק צי־מער. זי האָט אויף קיינעם ניט געקוקט, וויסנדיק, אז אין אָט דעם מאָמענט זיינען אלע איבעריקע געווען נאָר צושויער, — זייער נייגעריקייט און רחמנות האָבן איר א ווייטיק פארשאפן. זי האָט דעם קאָפּ הויך פארריסן, אזוי אז איר פינור האָט דערלאנגט ביז צו דער נידריקער סטעליע. דאָך, דורכגייענדיק נעבן איר מוטער, איז זי מילדער געווען; מיט די אויגן האָט זי געבעטן די אלטע פרוי נאָכצוגיין, און די אומגליקלאכע האָט זיך אויפגעהויבן, אן אָנגעשראָקענע, א געבראָכענע און דאָס פנים באנאָסן מיט טרערן.

די טיר האָט זיך פארמאכט נאָך זיי.

— זאָג גאָרניט, — האָט די מוטער זיך געבעטן ביים פאָטער.

— ווי נאָריש מיין מאמע איז . . . צו וואָס זאָגט זי דאָס! . . . — האָט די יונ־גע פרוי א טראכט געטאָן, זי האָט אָבער אין דער זעלבער מינוט פארשטאנען, אז נאָר די ליבע אליין האָט דיקטירט אירע ווערטער.

זי האָט געפילט, אז דער קלאָפּ דארף באלד דערלאנגען ווערן . . .

— מ'האָט דיר געשיקט א באפעל צו קומען איבערנעכטיק אינ'ם שלאָס, טאָכ־טער מיינע, — האָט דער פאָטער מיט־אמאָל א זאָג געטאָן.

זי האָט אויפגעעפנט די אויגן . . . דער קלאָפּ איז געגעבן געוואָרן . . . זי איז דער־שטוינט געוואָרן, וואָס זי פילט נאָך דעם לעבנס פולס איז זיך. א לעבעדיקער געפיל פון זעלבסט־שוין האָט זיך דערוועקט אין איר.

— מ'באפוילט מיר אהין צו גיין, איך בין אָבער נאָך אהין ניט געגאנגען, — האָט זי מיט וואוהלד געענטפערט, ווי זי וואָלט געשלאָגן מיט אן האמער אויף א פארבאָרגענעם נאָגל.

— דאָ קאָן ניט געמאָלט זיין קיין מיט־לייד; ס'האנדלט זיך וועגן א באזונדערער רעכט פון די הויכע לייט, — האָט דער פאָטער זיך אָנגערופן מיט א פינסטער קול.

זי האָט געפילט, אז איר פאָטערס ווער־טער דריקן ווי א קאָוואדלע אויף איר פאר הויבענעם, שטאָלצן נאָקן, באצווינגענדיק אים זיך צו בויגן. זי האָט נאָך אָבער עק־שנות'דיק ארויסגעוויזן א ווידערשטאנד.

— מ'דארף, אלזאָ, שיקן זאָגן, אז קיי־נער וועט פון דער דאָזיקער שטוב ניט קומען, — האָט זי א זאָג געטאָן.

דער פאָטער האָט א שמייכל געטאָן, ווי ער וואָלט געהערט א קינד ריידן.

— ס'וועט לחלוטין גאָרניט העלפן . . . ער וועט אונז אויף דער נאָס ארויסוואר־פען . . .

— דאָמאָלס וועלן מיר קאָנען נדבות בעטן . . . אלע, די גאנצע משפחה . . .

— אין דיך וועט מען פאָרט צוגעמען מיט גוואלד . . .

ס'האָט זיך ארויסגעוויזן אז די שטריק וואָס האָבן זי צוערשט געפענטעט זיינען לויזער געוואָרן. דאָך האָט זי זיך נאָך ניט געוואָלט אונטערגעבן.

— לאָמיר זיך ווענדן צום שופט, — האָט זי ווייטער געזאָגט.

— מיר וועלן דאָרטן סיי ווי טרעפן די זעלבע איידעלע מענשן. דער צאר איז זייער ווייט אין דאנען און גאָט וואוינט אין די הימלען.

— מאמע, דו ביזט אויך מסכים? — האָט זי געפרעגט.

— דו ביזט ניט די ערשטע און ניט די לעצטע, קינד מיינס, — האָט די מוטער כליפּעגדיק געענטפערט.

ווי אן אנטוואָפנטע האָט זי זיי ביידע באראכט. זי האָט פארשטאנען, אז זיי האָבן שוין קאָפּיטולירט, אז קיינער פון זיי האָט ניט בדעה ארויסצואוויזן דעם מינדסטן ווידערשטאנד.

— בעט יאהאנען ער זאָל איבערקומען, — האָט זי זיך אָנגערופן.

פאר איר יונגן מאן האָט זי זיך דער־פיילט פארשעמט, ווי זי וואָלט עפעס א פארברעכן אָפּגעטאָן.

— וועסט מיר שפּעטער קאָנען צוריק נעמען צו זיך . . . נאָך דעם? — האָט זי א מורמל געטאָן.

— כ'קאָן דיר ניט זאָגן, — האָט דער יונגערמאן געענטפערט. כ'וועל דיך נעמען צו־זיך, איך וויים אָבער ניט צי איך וועל דאָן זיין דער זעלבער, וואָס איצט, — האָט ער צוגעגעבן ווי ער וואָלט זיך פאר־ענטפערט פאר איר.

— אזוי איז דאָס . . . נאָנע נאָטירלאך, — האָט די יונגע פרוי א דערשלאָגענע זיך אָנגערופן. — כאָטש א סך אנדערע זיינען שוין אהין געגאנגען און זיינען פון דאר־טען צוריקגעקומען, — האָט זי צוגעגעבן. איר טאָן האָט אָבער בשעת מעשה אויס־גענעבן, אז זי גלויבט כאָר אין דער העלפט פון דעם וואָס זי האָט געזאָגט.

— אנדערע קאָנען גיין און צוריקקומען, אָבער א פרוי פון דיין מין קומט שוין ניט צוריק, — האָט דער יונגערמאן זיך אָנ־גערופן, לייגנדיק דעם דרוק אויף די לעצ־טע ווערטער.

— פאנסט מיר זאָגן, וואָס כ'האָב צו טאָן? — האָט זי א פרעג געטאָן אָנגע־פייניקטע.

(שלום אויף זייט 3)

ר' לוי-יצחק בערדיטשעווער

דער מליץ יושר פון אידן

פון יוסף שפירא

דאָס לעבן און ווירקן פון דעם באליבטן חסיד און פירער.—דער קאמף קעגן אים אין צייט פון חרם. זיין אהבת ישראל און פאָלקסטימלאכקייט. — צו זיין 120טן יאָרצייט

(פארטזעצונג)

עס איז שוין געווען נאכט. דער עולם בעטן א שטיקל ברויט, יענער האָט אים אָבער געענטפערט, אז ער האָט גארנים. דער שוחט האָט אים ניט געוואָלט גלויבן און געוואָלט זוכן אין זיין טאָרבע. דער צווייטער אָרימאן האָט דאָס ניט גע־לאָזט און עס איז געקומען צו א געשלעג צווישן זיי. ווען דער שוחט האָט דערזע־ען, איז ער קאָן יענעם ניט בייקומען, האָט ער אָרויסגעכאפּט דעם חלף, וואָס ער האָט מיט זיך געפירט און האָט דער־שטאָכן דעם אָרימאן. ער האָט דאן גע־זוכט אין זיין טאָרבע און האָט גאָרנישט געפונען. איז ער אוועק איז א נאָענטן דאָרף און האָט דארט אָפּגעגעסן און אי־בערגעשלאָפן און זיך ווייטער געלאָזט וואנגלען פון שטאָב צו שטאָב און פון דאָרף צו דאָרף.

עס זיינען אוועק וואָכן און חדשים און דער שוחט איז געווען נע ונד, ביז ער איז געקומען קיין לאָנדאָן. ער האָט זיך ארומגעשלעפּט איבער די נאָסן און האָט אפילו געמוזט נעכטיקן אין גאָס. אויף דעם צווייטן טאָג האָט ער זיך געלאָזט בעטן נדבות. ער איז ארומגעגאנגען אי־בער די שיינקען און רעסטאָראנען, און די באזוכער האָבן באצאָלט פאר זיין עסן, און אים נאָך געגעבן נדבות.

איינמאָל איז ער ארייגעקומען אין א רעסטאָראן און געבעטן א נדבה ביי אייי־נעם פון די באזוכער. יענער האָט זיך אָבער אנטואָגט אים צו געבן א נדבה און האָט בלויז באצאָלט פאר זיין מאָלצייט. דער שוחט האָט אים געדאנקט און גע־זאָגט, אז איצט האָט ער אויסגעפונען, אז אפילו אין לאָנדאָן זיינען פאראָן דחמנים בני רחמנים. דער פרעמדער האָט אים דאן געהייסן נעמען אויף זיין חשבון פון אלע גוטע מאכלים און איז צו אים גע־ווען זייער פריינטלאך. נאָך דעם עסן האָט דער שוחט געבעטשט. דער פרעמ־דער האָט זיך צו אים דאן געווענדעט מיט א פראגע, וואָרום ער האנקט נאָט, און איז מיט אים אריין אין א וכוח וועגן דעם אידישן גאָט, דער שוחט האָט געזע־ען אז ער האָט דאָ צו